

УДК 811.161.2(09)'18

DOI 10.31654/2520-6966-2018-11f-93-78-86

В. М. Пугач

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

**"Хто ж, окрім нас, явить істинний лик
наших предків, якщо ми не збережемо
справжнього способу їхніх думок і мовлення?"
до 200-річчя граматики Олексія Павловського**

ГраMATика О. Павловського є першою друкованою граMATикою нової української мови. В умовах відсутності української державності вона започаткувала та визначила на наступні сто років етнолінгвістичний принцип формування українських граMATик. ГраMATика О. Павловського є джерелом знань про Україну, відображає ментальні риси українців, специфіку української мови. О. Павловський вербальними засобами репрезентував український етнос. Він зумів відтворити цілісну ментальну картину світу українців у жорстко цензурованих умовах Російської імперії, коли друкувалися лише поодинокі художні твори українською мовою. ГраMATику О. Павловського можна розглядати як кордоцентричну, оскільки ментально автор почувається українцем. На його думку, пізнання менталітету народу, його культури та історії можливі лише через вивчення його рідної мови. У своєму науковому доробку О. Павловський зображує цілісну етнічно-мовну картину світу українського народу та поєднує різні види лінгвістичного опису в граMATиці: авторський нарратив, текст граMATики, українсько-російський словник контрастивної розмовно-побутової лексики, безеквівалентної етнографічної лексики, словник засвоєних форм антропонімів, словник ідіом та паремій, функціонування лексем у різностильових та різножанрових творах.

Кордоцентрична граMATика О. Павловського вибудована на етнолінгвістичних засадах, є джерелом знань про Україну, засвідчує специфічні риси української мови та її перспективи, декларує активну громадянську позицію автора, що заклає ментальні та філософські основи формування українського мовознавства.

Ключові слова: граMATика О. Павловського 1818 року, кордоцентрична граMATика, перша граMATика нової української мови, безеквівалентна лексика, етнографізми, ідіоми, ментальні риси українців, етнічно-мовна картина світу.

"Грамматика Малороссійскаго нарѣчія, или Грамматическое показаніе существеннѣйшихъ отличій, отдалившихъ Малороссійское

нарѣчіе отъ чистаго Россійскаго языка, сопровождаемое разными по сему предмету замѣчаниями и сочинѣніями" О. Павловського (7) – "перша в українському мовознавстві друкована граматики живої народної української мови" [9]. Попередниками граматики О. Павловського є лише граматики Лаврентія Зизанія (1596 р.) та Мелетія Смотрицького (1619 р.): "... ці граматики розглядаються упорядниками як допоміжні для теології, мають виразно церковний характер і орієнтовані не на живу розмовну мову, а на церк.-ритуальну" [13].

Лінгвістичний аспект змісту граматики О. Павловського, якій цьогоріч минає 200 років, привертає увагу багатьох мовознавців (Б. Галас, І. Горецький, Й. Дзендзелівський, В. Мущинська, В. Німчук, І. Огієнко, Ю. Шевельов та ін.).

Як відомо, Олексій Павловський народився в селі Шутівці (нині це с. Соснівка Глухівського району Сумської області) 1773 р., закінчив Київську академію, далі Петербурзьку вчительську семінарію (1793 р.); викладав у Ніжинському ліцеї [4], помер після 1826 р. Проте Ніжинський фізико-математичний ліцей було створено лише в 1832 році, і проіснував він до 1840 р., тому дані щодо ніжинського періоду в біографії О. Павловського потребують уточнення. Більшу частину життя він мешкав у Санкт-Петербурзі [4].

В. Німчук вважає новоукраїнський період формування української орфографії найскладнішим (з-поміж давньоукраїнського та староукраїнського), оскільки "етнічна культура українців, у тому числі й нова українська літературна мова, формувалася в умовах бездержавності українського народу та перебування його під владою кількох чужих держав; ...до того ж у царській Росії, до складу якої входило більше 2/3 українських земель, українську мову офіційно трактували як діалект російської" [6]. У Києво-Могилянській академії, де навчався О. Павловський упродовж 1779–1789 рр., від 1784 р. "суворо забороняється читати лекції "сільським діалектом" (тобто українською мовою)" [12], що вкотре звужувало сферу функціонування української мови.

Історія видання граматики О. Павловського в умовах імперських заборон була промовисто тривалою. Як повідомляє сам автор у відповіді "Прибавленіє къ Грамматикѣ Малороссійскаго нарѣчія. или, Отвѣтъ на Рецензію, здѣланную на оную Грамматику" рецензентові граматики М. Цертелеву в 1822 р., він "укладав свою граматику майже тридцять років тому" [8] – отже, після 1792 р. На думку Й. Дзендзелівського, свою граматику О. Павловський написав у Санкт-Петербурзі, "десь між 1793 і 1797 р." [1; 11, с. 14–15]. Російська академія 1805 р. відмовила у виданні, повідомивши, що дозволяє

публікації лише "вітчизняною мовою" (тобто російською. – В. Пугач) [3, с. 46]. О. Павловський, високоосвічений вихованець Києво-Могилянської академії, алегорично натякає на те пародійне обговорення його граматики в стінах Російської академії своїм епіграфом із сатири Сенеки Аннея Луція "Огарбузнення божественного Клавдія" [10].

Усе ж граматика О. Павловського була надрукована 1818 р., що стало одним із небагатьох фактів видань новоукраїнською мовою періоду від "Енеїди" І. Котляревського 1798 р. й до "Кобзаря" Т. Шевченка, на чому наголошує Г. Грабович [2, с. 98].

Проте слід звернути увагу на засадничий етнолінгвістичний принцип формування всіх українських граматик – від витоків у О. Павловського та аж до початку ХХ ст., який Ю. Шевельов визначив як романтичний: "Романтична настанова виявляється в піднесенні народної мови з підкресленням її особливостей, у намаганні виявити в мові "дух народу", незмінний протягом усього життя народного, в бажанні відсіяти справді народне від тепер зневажаного книжного, "природне" від "штучного", своєрідно-національне від позиченого й міжнародного" [13].

Граматики О. Павловського є джерелом знань про Україну, відображає ментальні риси українців, специфічні риси української мови, пильно спостережені автором. Саме вони роблять граматику романтичною в сенсі, визначеному Ю. Шевельовим. О. Павловський усіма можливими вербальними способами репрезентував український етнос, у жорстко цензурованих умовах виходу поодиноких художніх творів українською мовою в Російській імперії зумів відтворити цілісну ментальну картину світу українців.

На нашу думку, граматику О. Павловського можна розглядати як кордоцентричну. Автор почувається одним із них – *милих мені співвітчизників ("соотчичей")*, *цих від одного зі мною пагона моїх братів* [7]. Він щиросердо розмірковує про долю української мови: з одного боку, називаючи *слабкою тінню зnikomого говору, ні мертвою ні живою мовою та пам'яткою* [7], протиставляючи *малоросійський говір* російській мові – *всеобщему нашему языку* [7]. Г. Грабович характеризує такий меседж О. Павловського в тих суспільно-політичних умовах як *топос смерті* [2, с. 99–100]. Із іншого боку, О. Павловський визначає українську мову як *говір, що є майже справжньою мовою* [7], стверджуючи, що українська мова функціональна в усіх життєвих ситуаціях, різних стилях комунікування: *нею легко... зображати пристрасті, приємно жартувати* [7]. Автор закликає до активного наукового упорядкування мови, унормування, очищення, підтримування та надання їй перспектив. Пізнання мен-

талітету народу можливе, на думку О. Павловського, лише через вивчення його мови, культури та історії: *Найдетальніше пізнання... обрядів, звичаїв кожного народу робиться через його мову, мовлення (слово, мова) є чудовим даром...; не зберігати говорів – значить невдячно руйнувати стежу, що веде наш розум до досягнення цього поняття; хто ж нам покаже істинну сутність наших предків у минувшині, якщо ми не збережемо справжнього способу їхнього думок та мови?* [7].

О. Павловський застосовує різні види характеристики українців та української мови у своєму науковому доробку:

1. Авторський наратив у передмовах ("Вмѣсто предисловія", "О сочинении и о стихотворствѣ Малороссійскомѣ"; у післямові "Общія замѣчанія" як спосіб ментальної характеристики українців: *Я знайшов у них децо приємно-меланхолійне, що різнить їх, може, від усіх інших мешканців земної кулі; вони допитливі, гострі, схильні до музики та співу; привітні, мають відчуття справедливості, природжену здібність до наук, працюють тихо, але надійно; щирі, охайні, помірковані* [7]; визначає амбівалентне поєднання помисливості з *веселістю духу* [7]; *українські пісні мелодійні й ніжні* [7]; вірші й пісні мають безліч сюжетів, які є *дуже природними та щирими* [7].

2. Текст укладеної граматики як спосіб опису специфічних фонетичних, графічних, лексико-семантичних, дериватологічних, граматичних рис української мови – "нарѣчія", "которое составляет почти настоящий языкъ": специфіку вимови звуків г і ґ, [дз], [дж], специфіку засвоєння звука [th] (граф. ѣ) в грецизмах тощо; функціонування кличного відмінка іменників (ілюструючи уживаними в Україні парадигмами іменників *пане, пані, пани, панове*); народнорозмовні форми експресивів на позначення міри вияву ознаки прикметників (*изъ сына моторный; дужый, дужійший, найдужый, изъ бисового сына дужый; здоровенный; дуженный; враженый; чортенный* тощо [7]); яскраві та багаті ряди демінутивів – іменників та прикметників; автор наводить приклади розмаїтих деривато-логічних типів українських конотативів на фоні їхньої повної відсутності в російській мові: *сонечко, сонечечко; кусочокъ, кусочечокъ, кусочечокъ; маленкій, малесенькій, малесенькій; мацюпенькій, мацюпесенькій, мацюпесенькій, мацюпенѣчкій, мацюпесенѣчкій, мацюпесенѣчкій* [7]; специфічні синтаксичні способи компенсування дієприкметників у розмовному мовленні, парадигма яких, на думку О. Павловського, в українській мові зовсім відсутня: *Подай, паньчу! мыні тую свічку, що на столі стоить; Тымушь я нечувъ теі казані, що въ церкві дякъ чытавъ* [7].

3. Українсько-російський словник як спосіб подання контрастивної розмовно-побутової лексики "Краткій Малороссійській Словарь": *Ба́тько, та́то, паноте́ць* – рос. *отець*. *Шкода́!* – рос. *жаль!* *Цегельникъ* – рос. *кирпичный мастеръ*. *Сторчакà* – рос. *Стремголовъ, головою внизъ* [7]; зокрема безеквівалентної етнографічної лексики: *Пампу́шка* – рос. *пухлый грЪчневый хлЪбець*. *Пота́пці* – рос. *хлЪбъ искрошенный въ воду вмЪсто сухарей, съ солью*. *Сластіони* – рос. *пышки*. *Шулықи* – рос. *галушки съ макомъ и съ медом* [7].

Серед загальнозживаної лексики "Слова принадлежація къ Натуральной Исторіи" вирізняється група українських колоритних вернакулярних назв рослин (62 зі 149 назв): *Жеруха* – рос. *кресъ-салатъ*. *ЗаЪчий холодо́къ* – рос. *спаржа, перекасти-поле*. *Глы́ва* – рос. *баргомота*. *Ду́ля* – рос. *квитъ, армудъ*. *Шовко́выця* – рос. *шелковичное дерево*. *Шовку́нь* – рос. *безплодное шелковичное дерево* [7].

4. Словник "Имена даемыя при крещеніи" як спосіб окреслення словотвірного розмаїття та варіативності адаптованих народним мовленням антропонімів-демінітивів: *Ві́вдя, Овдю́шка, Евдо́ха* – рос. *Евдокія*. *Га́па, Га́пка, Гапу́ся* – рос. *Агавія*. *Грыцько, Грыцькы, Грыць* – рос. *Григорій*. *Левко́, Леву́сь* – рос. *Левъ* [7].

5. Словник колоритних українських ідіом та паремій "Фразы, и пословицы Малороссійскія": *Москаля́ везты* – рос. *обманывають*; *му́тыть (ворочаетъ) якъ у селі Моска́ль, якъ у грѣблѣ бѣсъ*. *Вы́дно зъ за́ду що Пархѣмъ* – рос. *видно сову по полету*. *Говоры́ клыме, нехай твоя негине* – рос. *екъ разговорился*. *Объ мыко́лі да ѝ ніко́лы* – рос. *послѣ дожжика въ четвергъ* [7].

6. Проекція описаних парадигм (лексико-семантичних, граматичних тощо) на різножанрову синтагматику творів – від окремих фраз розмовного стилю, побутового діалогу селян, тексту народної пісні ("Го́мінъ, го́мінъ по дубро́ві!) до віршованого твору "Вакула Чмир", що разом із "Горпинидою" і "Вояжем", на думку М. Зерова, "являють собою перший початок котляревщини... невисокої художньої вартости і стоять на самім порозі літератури" [5]. Серед прикладів текстів різних стилів О. Павловський розміщує змодельовану оповідь (від першої особи) українця-міщанина, якого, напевно, можна ідентифікувати з автором. Темою "Отрывка изъ исторіи нЪкотораго Малороссіянина" є подорож до Санкт-Петербурга по кар'єру, багатство та неминучі розчарування – *дакъ мовъ тобі не той світъ... Петембу́рхъ* [7] – через нездатність асимілюватися попри ключову ментальну настанову батька під час прощання з сином-мандрівником – триматися високого покровителя-земляка й бути покірним.

Як приклад розмовного стилю, що відображає ментальність селян-українців, О. Павловський наводить побутовий діалог із традиційними українськими етикетними виразами суб'єктивної модальності, що засвідчують щирі та доброзичливі взаємини в громаді: – *Мага́йбу вамь! – Здо́ровъ, здоро́въ Левченку! – Гайгаа́й бра́тіку мій! – Та позычте будьте ласковы сокіры. – Спасы́бі вамь! Процайте!* [7].

Поєднанням різних видів лінгвістичного опису в граматиці (авторський наратив, текст граматики, українсько-російський словник контрастивної розмовно-побутової лексики та безеквівалентної етнографічної лексики, словник засвоєних українською мовою чужомовних антропонімів, словник ідіом та паремій, функціонування лексем у різножанрових творах) О. Павловський зображує цілісну етнічно-мовну картину світу українського народу.

Його кордоцентрична граMATика вибудована на етнолінгвістичних засадах, є джерелом знань про Україну, засвідчує своєрідність української мови та її перспективи, декларує активну громадянську позицію автора, що заклав ментальні та філософські основи формування українського мовознавства.

Література

1. Галас Б. Ф. С. Шимкевич як лексикограф і українське словникарство (кінець XVIII – початок XX ст.). Ужгород, 1995. 300 с. URL: http://tovahistory.org.ua/wiki/Павловський_О._Краткій_малоросійській_словар.
2. Грабович Г. До історії української літератури. Київ: Основи, 1997. 608 с.
3. Дзєндзелівський Й. О. Видатний український філолог. *Мовознавство*. 1968. № 6. С. 43–50.
4. Задорожний В. Б. Павловський Олексій Павлович. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2011. Т. 8. 520 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Pavlovskij_O.
5. Зєров М. Нове українське письменство: Історичний нарис. Випуск перший. Мюнхен: Інститут літератури, 1960. URL: <http://sites.utoronto.ca/elul/history/Zerov/Novo-pysmenstvo/Rozdil%203.html>.
6. Німчук В. Переднє слово до видання: Історія українського правопису: XVI–XX століття. Хрестоматія. Київ: Наукова думка, 2004. 584 с. URL: <http://litopys.org.ua/rizne/nimch.htm>.
7. Павловскій А. Грамматика Малороссійскаго нарѣчія, или Грамматическое показаніе существеннѣйшихъ отличій, отдалившихъ Малороссійское нарѣчіе отъ чистаго Россійскаго языка, сопровождаемое разными по сему предмѣту замѣчаніями и сочинѣніями Санкт-Петербургъ, 1818. URL: <http://litopys.org.ua/rizne/slovpav10.htm>
8. Павловскій А. Прибавленіе къ Грамматикѣ Малороссійскаго нарѣчія. или, Отвѣтъ на Рецензію, здѣланную на оную Грамматику. Санкт-Петербургъ, 1822. URL: <http://litopys.org.ua/rizne/slovpav10.htm>.

9. Павловський Олексій. Енциклопедія українознавства: Словникова частина / за ред. В. Кубійовича: в 11 т. Львів: Наукове Товариство ім. Шевченка, 1996. Т. 5. С. 1916–1925. URL: <http://litopys.org.ua/encycl/euii145.htm>.

10. Сенека Луцій Анней. Отыквление божественного Клавдия. Примечания. Статья и коммент.: А. А. Князьков, 2005. URL: <http://myriobiblion.byzantion.ru/seneca-poet/seneca-poet-apocol-prim.htm>.

11. Статсєва В. Питання історії українського мовознавства XIX ст. в працях Й. О. Дзендзелівського. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Вип. 24. Ужгород, 2011. С. 13–27. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/4960/1/питання_історії_українського_мовознавства_XIX_ст.pdf.

12. Хижняк З. І., Маньківський В. К. Історія Києво-Могилянської академії. Київ: КМ Академія, 2003. С. 76. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000455.

13. Шевельов Ю. Граматика. Енциклопедія українознавства. Словникова частина / за ред. В. Кубійовича: в 11 т. Львів: Наукове Товариство ім. Шевченка, 1993. Т. 2. С. 415–429. URL: <http://litopys.org.ua/encycl/euii033.htm>.

References

1. Halas B. F. (1995). S. Shymkevych yak leksykohraf i ukrainske slovnykarstvo (kinec XVIII–pochatok XX st.) [Shymkevych as a lexicographer and Ukrainian vocabulary (end of the 18th-early 20th centuries)]. Uzhhorod. Retrieved from http://movahistory.org.ua/wiki/Pavlovskiy_O._Kratkii_malorossiiskii_slovar [in Ukrainian].

2. Hrabovych H. (1997). Do istorii ukrainskoi literatury [To the history of Ukrainian literature]. K.: Osnovy, 1997 [in Ukrainian].

3. Dzendzelivskiy J. O. (1968). Vydatnyi ukrainskyi filoloh [Outstanding Ukrainian philologist]. *Movoznavstvo [Linguistics]*, 6, pp. 43–50 [in Ukrainian].

4. Zadorozhnyi V. B. (2011). Pavlovskiy Oleksii Pavlovych [Pavlovsky Oleksiy Pavlovych]. *Encyklopedia istorii Ukrainy [Encyclopedia of History of Ukraine]*. (Vols. 1-10), Vol. 8 /Redkol.: V. A. Smolii ta in. NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. K.: Naukova dumka. Retrieved from http://www.history.org.ua/?termin=Pavlovskiy_O. [in Ukrainian].

5. Zerov M. (1960). Nove ukrainske pysmenstvo: istorychnyi narys. Vypusk pershyi [New Ukrainian Writing: A Historical Essay. The first issue]. Miunhen: Instytut literatury. Retrieved from <http://sites.utoronto.ca/elul/history/Zerov/Nove-pysmenstvo/Rozdil%203.html> [in Ukrainian].

6. Nimchuk V. (2004). Perednie slovo do vydannia: Istorია ukrainskoho pravopysu: XVI–XX stolittia [Preface to the publication: History of Ukrainian spelling: XVI–XX centuries]. *Hrestomatia*. Kyiv: Naukova dumka. Retrieved from <http://litopys.org.ua/rizne/nimch.htm> [in Ukrainian].

7. Pavlovskii A. (1818). Grammatika Malorossiiskago narechia, ili Grammaticheskoie pokazanie sushchestvenneishyh otlichii, otdalivshyh Malorossiiskoie narechie ot chistago Rossiiskago yazyka, soprovozhdaemoie raznymi po siemu predmetu zamechaniami i sochinieniami [Grammar of the

Malorussian dialect, or Grammatical indication of the essential differences that the Malorussian dialect from the correct Russian language has been removed, which is accompanied by various notes and creations]. Sankt-Peterburg. Retrieved from <http://litopys.org.ua/rizne/slovpav10.htm> [in Russian].

8. Pavlovskii A. (1822). Pribavlenie k Grammatike Malorossiiskago narechia. ili, Otvet na Recenziu, zdelannuiu na onuiu Grammatiku [An addition to the grammar of the Malorussian dialect or the Answer to the Review, which was made on this Grammar]. Sankt-Peterburg. Retrieved from <http://litopys.org.ua/rizne/slovpav10.htm> [in Russian].

9. Pavlovskiy Oleksii [Pavlovsky Oleksiy]. Encyklopedia ukrainoznavstva. Slovnykova chastyna [Encyclopedia of Ukrainian Studies. The vocabulary part]. (1996). (Vols. 1–11). Lviv: Naukove Товариство імені Шевченка. Vol. 5, pp. 1916–1925. Retrieved from <http://litopys.org.ua/encycl/euii145.htm> [in Ukrainian].

10. Seneka Lucyi Annei. Otykvlennie bozhestvennogo Klavdia. Primechania [Transformation into pumpkins of Divine Claudius]. Statia i komment.: A. A. Kniazkov (2005). N. p. Retrieved from <http://myriobiblion.byzantion.ru/seneca-poet/seneca-poet-apocol-prim.htm> [in Russian].

11. Statieieva V. (2011). Pytannia istorii ukrainskoho movoznavstva XIX st. v praciach J. O. Dzendzelivskoho [The problems of the history of Ukrainian linguistics of the XIXth century in the works of J. O. Zendzelivsky]. Naukovyi visnyk Uzhgorodskoho nacionalnoho universytetu. Seria: Filologia. Socialni komunikacii [Journal of Science of Uzhgorod National University. Series: Philology. Social communication]. Vyp. 24. Uzhhorod, pp. 13–27. Retrieved from https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/4960/1/pytannia_istorii_ukrainskoho_movoznavstva_XIX_st.pdf [in Ukrainian].

12. Khyzhniak Z. I., Mankivskiy V. K. (2003). Istorია Kyievo-Mohylianskoj akademii [History of Kyiv Mohyla Academy]. Kyiv: KM Akademiya. Retrieved from http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000455 [in Ukrainian].

13. Shevelov Yu. (1993). Gramatyka [Grammar]. Encyklopedia ukrainoznavstva. Slovnykova chastyna [Encyclopedia of Ukrainian Studies. The vocabulary part]. (Vols. 1–11). Lviv: Naukove Товариство імені Шевченка. Vol. 2. Retrieved from <http://litopys.org.ua/encycl/euii033.htm> [in Ukrainian].

В. Н. Пугач

кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского языка Нежинского государственного университета имени Николая Гоголя

"Кто же нам покажет истинный образ наших предков, если мы не сохраним настоящего образа их мыслей и речи?":

200-летию грамматики Алексея Павловского

Грамматика А. Павловского – это первая печатная грамматика нового украинского языка. В условиях отсутствия украинской государственности она положила начало и на следующие сто лет определила этнолингвистический принцип формирования всех последующих украинских грамматик. Грамматика А. Павловского стала

источником знаний об Украине, она отражает ментальные черты украинцев, специфику украинского языка. А. Павловский вербальными средствами представил украинский этнос. Его грамматику можно рассматривать как кордоцентрическую: ментально автор чувствует себя украинцем. По его мнению, познание ментальности народа, его культуры и истории возможны лишь через изучение его родного языка. В своём научном труде А. Павловский отображает целостную этноязыковую картину мира украинского народа и сочетает разные виды лингвистического описания: авторский нарратив, текст грамматики, украинско-русский словарь контрастивной разговорно-бытовой лексики, безэквивалентной этнографической лексики, словарь адаптированных форм антропонимов, словарь идиом и паремий, функционирование лексем в произведениях разных стилей и жанров.

Кордоцентрическая грамматика А. Павловского построена на этнолингвистической основе, служит источником знаний об Украине, отображает специфические черты украинского языка и его перспективы, активную гражданскую позицию автора, заложившего ментальные и философские основания формирования украинского языкознания.

Ключевые слова: грамматика А. Павловского 1818 года, кордоцентрическая грамматика, первая грамматика нового украинского языка, безэквивалентная лексика, этнографизмы, идиомы, ментальные черты украинцев, этноязыковая картина мира.

V. M. Puhach

Associate Professor of the of the Department of Ukrainian Language
Nizhyn Mykola Gogol State University

**"Who else beside us will show the real characters of our forefathers, if we do not save the real methods of their thoughts and speech?":
dedicated to 200th anniversary of grammar by Oleksij Pavlovskyj**

The Grammar by O. Pavlovskyj is the first printed grammar of the new Ukrainian language. In the conditions of absent Ukrainian state, it initiated and determined the ethno-linguistic principle of forming Ukrainian grammar for the next hundred years. Grammar by O. Pavlovskyj is a source of knowledge about Ukraine, reflects the mental characteristics of Ukrainians, the specifics of the Ukrainian language. O. Pavlovsky represented the Ukrainian ethnos by verbal means. He was able to reproduce a holistic mental picture of the world of Ukrainians in the strictly censored conditions of the Russian Empire when only a few fiction books were printed in Ukraine. Grammar by O. Pavlovskyj can be considered as a cardio central. since the author mentally feels Ukrainian. In his opinion, the knowledge of the mentality of the people, of his culture and history is possible only through the study of his native language. In his scientific work O. Pavlovsky describes more complete ethnic and linguistic picture of Ukrainian world and combines various types of linguistic description in grammar: the author's narrative, the text of grammar, the Ukrainian-Russian dictionary of contrastive spoken-communicative vocabulary, the non-equivalent ethnographic vocabulary, the dictionary of the learned forms of anthroponyms, Dictionary of idioms and paroemias, the operation of lexemes in various multi-genre works.

O. Pavlovskyj's cardio central grammar is based on ethno-linguistic principles, is a source of knowledge about Ukraine. It shows specific features of the Ukrainian language and its prospects in the future declares the author's active civic position, which laid the mental and philosophical basis for the creating of Ukrainian linguistics.

Key words: Grammar by O. Pavlovskyj in 1818, cardio central grammar, first grammar of the new Ukrainian language, non-equivalent vocabulary, ethnographic, idioms, mental features of Ukrainians, an ethno-linguistic picture of the world.